

# Sait Çetinođlu: Pontos “Sorunu” İnsanlığın Sorunudur!

Posted on 30/05/2017



Bu yazı, 20. yüzyılın ilk büyük soykırımının bir parçası olan Pontos Soykırımına, sonuçlarına ve soykırımın sorumlularına odaklanmış olup, Adalet arayışının bir parçası olarak insanlığın sorumluluğunu dile getirmeyi amaçlar

Pontos Soykırımı Pontos halkının tarihsel topraklarından kazınarak vatan kaybı ile sonuçlanan, geçen yüzyılın ilk büyük soykırımlarından biridir. Soykırım birinci Jöntürk (İttihat ve Terakki) ve ikinci jöntürk (Kemalist) olmak üzere iki safhada gerçekleşmiştir.

Pontos Sokırımının birinci evresi 1916 yılının başında başlar (9.12.1916) sürgün kararnamesi ise 12.3. 1916 tarihinde yayınlanmıştır. soykırımın ikinci evresi 1919'da m. Kemal'in samsun'a çıkışı ile başlayan kitlesel sürgünlerle devam eder. Pontos halkı dışarıdan bir yardım almadan kalan gücüyle topyekün direniş gösterir. Bu direniş bir anlamda tutsak halkların mücadelesine örnek olduğunu söyleyebiliriz.

Direnış Santa ve Bafra'da olmak üzere iki yerde kırılmamıştır. Ancak Pontos halkının direnişı asimetrik savaşı rağmen kırılmasa da, dönemin reel politik gerçeğine yenilir. Ve Lozan Antlaşmasıyla vatanın kaybedilmesi tescil edilir.

Pontos Soykırımı, 1915 soykırım sürecindeki Ermeni ve Asuri- Süryani Soykırımında olduğu gibi, günümüze uzanarak devam eder. Tolika'nın, Tamama'nın ve diğerlerinin hikayeleri Soykırımın günümüze uzanan yüzüdür. Pontos soykırım sürecini 100. yılında Ankara'da gerçekleştirilen konferans ve Soykırımı dair bir çok çalışmanın Pontos sürgününün 100. yılına denk gelmesi Pontos Halkının 100 yıllık adalet arayışının bir parçasıdır.

Almanya'nın Soykırımdaki rolünü kabul etmesi, insanlığın adalet arayışı ve insanlık değerlerinin bugün ulaştığı seviyenin göstergesi olduğunu da söyleyebiliriz. Soykırımda rolü olan diğer kolonyal güçlerin de bu Soykırımdaki rollerini açıklamaları ve tazmini yönünde hareket etmeleri insanlık adına yeni bir merhale olacaktır. Aksi durum insanlığın içine düşürüldüğü utanç verici durumun devam ettirilmesiyle eş anlamlıdır.

1915 Soykırım sürecinden günümüze uzanan örnek olaylar, aynı zamanda 20. yüzyılın ilk büyük soykırımının (Ermeni, Pontos, Asuri-Süryani) sürdürüldüğünü belgelemesi yanında, holokost ile olan önemli ayrılığını göstermektedir:

Yahudi Holokost'unda arı ırkın "kirlenmemesi" için Yahudi kadın ve çocuklarına el sürmediler, onlardan eş ve evlatlık devşirmediler. Oysa coğrafyamızda Birinci büyük savaşı içinde ve devamındaki milliyetçi hareket sürecinde gerçekleştirilen, geçen yüzyılın ilk büyük Soykırım sürecinde, aynı zamanda Ermeni Pontos, asuri kadınları müslümanlaştırılarak haremlere konması yanında çocukların evlatlık olarak alınmasıyla birlikte ruhları da çalınmıştır.

Tolika'nın günümüze uzanan trajedisi Soykırımın sürdürüldüğünün ve günümüze uzanmasının ifadesidir.

Müslümanlaştırma/ruhlarını çalma aynı zamanda “sevabın” yanında bir zenginleştirme/sermayenin el değiştirme mekanizmasıdır. 11 Ağustos 1915 günlü genelgenin direktifi; ailenin erkeklerini yok et, kadınları ve çocukları islamlaştır ve mülküne el koy demekten başka bir şey değildir. Bu aynı zamanda Soykırımı kitleleştirilmenin halkın suç ortaklığına davetin bir aracıdır. Ne yazık ki Halk bu çağrıya uymuş Soykırım kitleleşmiştir. Bugün Soykırımı karşı çıkışın temel nedeni bu suç ortaklığı ve buna bağlı utançtır.

Pontos, 15. yy da Trabzon İmparatorluğunun fethinden itibaren kanayan bir sürecin içinden geçer. Pontos soykırımı, 1916 dan 1922’ye kadar devam eden dehşet içinde kanlı bir süreçtir.

Pontos boydan boya evlad-ı metruke olarak el konan kayıp evlatları ve bunlara ait el konan mülkleriyle geniş bir coğrafyayı oluşturur.

Çok uzağa gitmeden dönemin tanıklarından saygın Büyükelçi Morgenthau gözlemleriyle Pontos’taki Jöntürk ve ardıllarının uygulamasının soykırım olduğunun altını çizer: “İstanbul Emniyet Müdürü Bedri, sekreterlerimden birine, Rumların son derece başarıyla sürüldüklerini, dolayısıyla aynı yöntemi imparatorluktaki diğer bütün ırklara uygulamaya karar verdiklerini bizzat anlatmıştı.

Dolayısıyla Rumların şahadeti [şahitliği] , savaşa takaddüm eden [önceki] dönem ve 1915 yılının ilk aylarında başlayan dönem olmak üzere iki dönem içermektedir. İlki esas olarak Anadolu’nun deniz kıyısındaki Rumlara yöneliktir. İkincisi Trakya’da ve Marmara Denizi’ni çevreleyen topraklarda, Çanakkale Boğazı’nda, İstanbul Boğazı’nda ve Karadeniz kıyılarında yaşayan insanları etkilemiştir ve buralarda sayıları birkaç yüz bini bulan insan Anadolu’nun içlerine gönderilmiştir. İttihadçılar Ermenilere karşı uyguladıkları şeylerin hemen aynısını Rumlara karşı uygulamışlardır. Rumları Osmanlı ordusuna alıp, onları amele taburlarına ayırmaya, Kafkasya ve başka yerlerdeki yol inşaatlarında kullanmaya başlamışlardır.

Binlerce Rum askeri, aynı Ermeniler gibi, soğuktan, açlıktan ve başka mahrumiyetlerden ölmüştür. Rum evleri silah bulma bahanesiyle teker teker aranmış ve Rum erkek ve kadınları dövülmüş ve işkenceden geçirilmiştir. Rumlar da neredeyse hiçbir şeyleri kalmayacak şekilde mecburi resmi taleplerle yüz yüze bırakılmışlardır. İttihadçılar Rum tebaaları Müslüman olmaya zorlamaya kalkışmışlardır; Rum kızları, aynı Ermeni kızları gibi, çalınarak haremlerine kapatılmışlardır<sup>[i]</sup> ve Rum erkek çocukları kaçırılmış ve Müslüman evlere yerleştirilmişlerdir...<sup>[ii]</sup>

Osmanlı'nın Müttefiki Avusturya-Macaristan İmparatorluğu askeri atışesi Joseph Pomiankowski anılarında, bu tehcirleri doğrular kıyı kesimindeki Rumların iç bölgelere sürüldüğünü yazarken, Savaşta tüketilmek için yük hayvanı olarak kullanılan Hıristiyanların, Pontos'ta bir başka işlevi olduğunu da kaydetmiştir; Rus işgaline karşı canlı kalkan: "sadece Çanakkale Boğazı kıyılarında değil, aynı zamanda Marmara ile Anadolu kıyılarında oturan Rumlar askeri sebeplerden Anadolu'nun iç kısımlarına yerleştirilmişti. Trabzon'da Türk resmi makamları, Rumları şehrin yakınında karaya çıkmaya çalışan Rus birliklerine karşı kullanmışlardı. Nitekim bin kadar Rum Karadeniz'in sularında boğulmuştu."<sup>[iii]</sup>

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin soykırım aparatı kişiler 1913-14 yıllarında Ege Rumlarında staj görmüş, 1915'te Ermenileri Soykırıma uğratmışlardır. 1916 Yılında bu kişileri Pontos Soykırımında görüyoruz. Bunlardan Ermeni Soykırımının en önemli aktörü Teşkilat-ı Mahsusa reisi Dr. Bahaeddin Şakir'in<sup>[iv]</sup> Ermeni Soykırımını tamamladıktan Aralık 1916'da Samsun'a gelmesi birçok şeyin açıklayıcısıdır. "Aralık ayı başında Bahaeddin Şakir'in Samsun'a gelmesiyle birlikte sürgün politikası sistemli bir şekilde uygulanır:"<sup>[v]</sup>

Örnek olsun: 11 Aralık 1916: Beş Rum köyü talan edilip yakıldı. Köy sakinleri sürüldüler. 12 Aralık 1916: Kent çevresindeki köyler de yakıldı. 14 Aralık 1916: Köyler, içindeki okul ve kiliselerle birlikte ateşe verildi. 17 Aralık 1916: Samsun sancağındaki on bir köyü yaktılar. Yağmalar sürüyor. Köylülere kötü muamele ediliyor. 31 Aralık 1916: Yaklaşık 18 köy tamamen yakıldı, 15'i kısmen yakıldı. 60 kadar kadının ırzına geçildi. Kiliseler de

yağmalandı.[vi]

20 Ocak 1917’de Büyükelçi Pallavicini Viyana’daki amirlerini muhacirlerin durumları hakkında uyardı ve onları birkaç yıl önceki Ermeni tehcirleriyle kıyaslamıştır:

*Muhacirlerin durumu iç acıtıcı. Hepsini ölüm bekliyor. Sadrazamın dikkatini olaylara çekmeye çalıştım ve Rum unsurlara yönelik mezalim şekil ve boyut olarak Ermenilere yönelik mezalime benzemesinin çok üzücü olacağını vurguladım.[vii]*

Frunze’nin şu satırları Pontos Soykırımına dair hiçbir tereddüte yer bırakmaz: Samsun, Sinop ve Amasya’da yaşayan 200 bin Rum’dan yalnızca dağlarda dolaşan birkaç çete kaldı. Yaşlılar, kadınlar ve çocukların hemen hepsi ülkenin başka yerlerine, Diyarbakır, Harput, Konya bölgelerine göç ettiler[burayı sürgün olarak okumak gerek]. Bunlar öyle bir zamanda ve öylesine yokluk içinde gittiler ki, yeni yerlerinde yoksulluk ve kölelik hayatı yaşayan, sürünen bütün bu kitleden birkaç bin kişinin bile sağ kalmadığını söylemek mümkün.[viii]

Pontos’un evlatları bilmedikleri coğrafyalarda öldüler, kayboldular[ix].

Pontos imparatorluğun en gelişmiş, zengin ve tütün, fındık... gibi ürünleriyle piyasaya için üretim yapan bölgelerinden biridir. hem deniz ulaşımının kolaylığı ticaretine uygun bir coğrafyanın üzerinde olması hem de ipek yolu güzergahında bulunması Pontos’a büyük bir avantaj kazandırmaktadır. Bu avantaj aynı zamanda aç gözlerin üzerine çevrilmesine neden olmuş. Pontos’un zenginliği soykırımın önemli nedenlerinden birine dönüşmüştür. 1913-14 yıllarında Ege, marmara ve Trakyadaki dehşet günlerinde el konan rum varlıkları ile Balkan Savaşının yaralarını sardığı, 1915 Ermeni Soykırımı ile 1915-16 yıllarının savaşını finanse ettiği gibi, 1916 yılında başlayan Pontos Soykırım sürecinde Pontos’un el konan zenginliği İmparatorluğun 1917 yılındaki savaşı finanse etmiş, talan edilecek bir kesim kalmadığında 1918 yılında kayıtsız şartsız teslim olmuştur.

Bilindiği gibi M. Kemal'in Samsun'a çıkışı ile Yunanlıların İzmir'e çıkışının gerekçesi aynıdır. Pontos'un kaderi bu iki olay ile şekillenerek Soykırımı uzanacak kalanlar da kovularak Pontos kolonileştirilecektir. Kasım 1919'da Pontos'un kaderi şekillenmiş sonraki süreç, Kolonyal güçlerin gözetiminde Pontos Soykırımı şekillenmiştir. Kısaca Milli mücadele süreci Kolonyal güçlerin coğrafyamızda oynadığı tiyatronun bir parçasıdır.

Sahneye konan piyesin sahnelerine göz atarsak Coğrafyanın otokton halklarına kurulan kolonyal tuzağın anlaşılması daha da kolay olacaktır:

İngilizlerin 1919 yazında Kafkaslardan çekileceği belli olmuştur. Beyaz ordu savaşta tutunamamakta Kızıl ordu mevzileri tek tek zapt ederek Kafkaslardan aşağıya doğru inip İngilizlerin "İşgalindeki" Osmanlı sınırlarına dayanmıştır. Bolşevikler Orta Asya'da da büyük zaferler elde ederler. İngiltere'nin Bölgedeki temsilcisi Rawlinson[x] bu durumu XV. Kolordu komutanı Kazım Karabekir ile paylaşır: "Bolşeviklerden önemli haberler var. Hazar Denizi sahiline hâkim oldular. Krasnosk'u, Petrofsk'ı aldılar. Petrofsk havalisindeki gönüllü ordu da Bolşevik oldu... Cephe, Cephe Bolşevik cephesi! Hindistan'dan Karadeniz'e kadar oldu veya olacak"[xi]

Kemalistlerin Erzurum Kongresi de bu atmosfer içinde toplanmaktadır. Kafkaslardaki varlığı tehlikeye giren İngiltere bu konferans sırasında Rawlinson vasıtasıyla Mustafa Kemal ile dirsek teması içindedir.

Türk resmi tarih yazımında Rawlinson ile çekişmelerin olduğuna vurgu yapılmakla beraber, Kazım Karabekir'in anılarında 28 Temmuz 1919 günü düştüğü notta Ravlinson'un çok rahat olduğunu görüyoruz: "Kahveniz pek güzeldi, bir daha emreder misiniz, dedi. Kahve ve sigarasını havai sözlerle içerek veda etti gitti Kemal Paşaya gitmiş."[xii]

Rawlinson, hatıralarında Mustafa Kemal ile olan görüşmelerini şöyle anlatır: "Ertesi gün (28 Temmuz), yaklaşan Konferansla ilgili Mustafa Kemal ile çok uzun ve ilginç bir görüşme

yaptım, alınacak her hangi bir resmi karar olması durumunda bunu bana da bildireceğini taahhüt etti. Bu aslında benim için yeterince tatmin edici bir görüşmeydi ve işlerin artık hız kazandığı sınırın öbür yakasına serbestçe geçebilmemi sağladı.”[\[xiii\]](#) Mustafa Kemal ile olan samimi görüşmelerini nakleder, “O zamanlar onu çok sık gördüm ve defalarca sohbet ettik, onun siyasi emellerinin, onların yürütülmesi sırasında karşılaştığı zorlukların ve o dönemlerde Temmuz ayında Erzurum’da gerçekleştirmeyi tasarladığı Kongre’nin amaçlarının farkındaydım,”[\[xiv\]](#) sözleri Mustafa Kemal ile görüşmelerinin sürdürdüğünü anlıyoruz.

Rawlinson, 28 Temmuz’da Mustafa Kemal ile yaptığı ve “yeterince tatmin edici” olarak nitelediği görüşmeden sonra Türk hudutları içerisinde kalmaya gerek görmez ve hududun öbür tarafına geçmeye karar verir.[\[xv\]](#)

Rawlinson hatıratında görüşme ile ilgili olarak, “Daha sonra büyük bir nezaketle, geleceğin getireceği büyük gelişmelerin boyutlarını her ikimiz de idrak ederek birbirimizle vedalaştık.”[\[xvi\]](#) İfadesiyle, ikisi arasında geçen bu görüşmenin önemini vurgular.

6 Ağustos’ta Rawlinson Kazım Karabekir’e veda ederek Erzurum’u terk eder. “Artık Erzurum’da İngiliz kalmayacak. Emir aldım, Sarıkamış veya Kars’ta kalıp Karadeniz’den İran’a kadar hududu gözleyeceğiz... Rawlinson bugün de keyifliydi haylice güldük.”[\[xvii\]](#) Karabekir, Rawlinson giderken 1.200 lira da borç para verecektir. İngiliz Türklerle senet ile borç para alacak kadar samimidir.

Konferans sonrası kararlar kamuoyuna açıklanmadan Rawlinson’a söz verildiği gibi gönderilir. Karabekir hatıralarında şu notu düşer: “Sarıkamış’taki Rawlinson’a Erzurum Kongresi beyannamesinden göndermişim. 9 Ağustos tarihli mektubu ile: Tiflis’e ve İstanbul’a göndereceğini, pek memnun olduğunu ve muvaffakiyetimi temenni ediyor. Mustafa Kemal Paşa’ya da selam ve aynı temennideyim diyor.”[\[xviii\]](#)

Rawlinson önce İstanbul ardından da Londra'ya giderek üstlerine gerekli bilgi ve raporları verir. 1919 yılı sonunda tekrar Erzurum'a döner. Bu arada Sivas Kongresi de gerçekleşmiş Mustafa Kemal Başkanlığında Heyet-i Temsiliye oluşturularak, Mustafa Kemal Ankara'ya geçmiştir. Gerçekte Heyet-i Temsiliye, Mustafa Kemal demektir.

Rawlinson, daha sonra üstleriyle görüşmeler yapmak üzere Önce İstanbul'a sonra da Londra'ya gider. Üst düzey görüşmelerde bulunur. Dönüşünden önce Lord Curzon ile son görüşmesinde "Lord Curzon, eğer mümkünse bir daha Mustafa Kemal'i görmesi, hangi şartlarda bir barışa razı olduklarını, Erzurum Kongre Beyannamesi'nde belirtilen şartlardan başka şartlarla bir barışı kabul etmeye hazır olup olmadıkları konusunda bilgi alması talimatını verir." [xix] Buradan Rawlinson'un Londra'nın gayri resmi temaslar yapmak üzere gönderildiğini anlıyoruz.

Rawlinson Türkiye'ye dönüşünde İstanbul'da Genel Karargâh'a rapor verir. Daha sonra, eski komutanı ve Karadeniz Ordu Komutanı olan General Sir Goerge Milne'yle görüşerek görev talimatını alır. İstanbul'da kaldığı süre içerisinde İstanbul Genel Valisi olan General Sir Henry Wilson, Yüksek Temsilci Yardımcısı Amiral Webb ve Yüksek Temsilci Amiral Sir John de Robeck'le de görüşmeler yapar ve nihayet Kasım ayı sonunda İstanbul'dan ayrılır.

Rawlinson Erzurum'a dönerken Bayburt'ta Hey'eti Tahkiye Reisi Miralay Rüştü Bey'le görüşür. Ona geliş maksadını anlatır. Miralay Rüştü Bey, Rawlinson'un Bayburt'ta bulunuşu sırasında onunla yaptığı görüşmeleri, 23/12/1919 Tarihli 2 şifre ile 15. Kolordu Kumandanlığı'na bildirir. Rüştü Bey, Rawlinson'un [Mustafa Kemal] Paşanın yanına giderek görüşmede bulunması diğer itilaf hükümetlerinin nazarı dikkatini çekeceğinden bunların anlamaması için tesadüfen bir mahalde karşılaşmış gibi görüşmeye çalıştığını İngilizlerin Türkiye'nin lehinde ve istiklâline dokunmayacak bir tarzda çabuk ve esaslı bir sulh yapmak istediklerini, fakat müzakere etmek için milletin emellerine, arzusuna tamamen destek veren kuvvetli bir hükümet bulunmamasının bunu geciktirdiğini, bunun için seçimin bir an evvel yapılmasını arzu ettiklerini, kendisinin de milliyetçi olduğunu ve milliyetçi

hareketten memnun olduğunu, Türkiye lehinde çok çalıştığını, İngiltere hariciye nazırına üç dört saat bu babda maruzatta bulunduğunu, bizim menfaatimize ait daha bir çok söyleyecek sözleri varsa da, Mustafa Kemal ile görüşmemiş olduğundan bunları söyleyemeyeceğini , “[xx] söylediğini maddeler halinde üstlerine nakleder.

Rawlinson 29 aralık 1919 ‘da Erzurum’da Karabekir ile uzun ve ayrıntılı bir görüşme yapar. Karabekir, Mustafa Kemal’e çektiği 29 aralık 1919 tarihli telgrafında Rawlinson’un görüşlerini aktarır İtilaf devletleri Anadolu’ya yeni bir hareket yapma arzusunu taşımazlar. Rawlinson bu hareketi yapacak güçlerinin de olmadığını nakleder: “Fransızların Suriye’ye ve Adana’ya ancak on iki bin müstemleke askeri getirebildikleri, bir tek Fransız göndermediklerini, İtalyanların Yunanlılarla anlaştığını fakat İtalya dahili berbad olduğunu ve bolşevik cereyanlarla sarsıldığını, parası bittiğini, Almanlara ajanlık yapmaya başladığını, Anadolu’ya silâh sattığını, Yunanlıların her tarafta Venizelos’un Türkler aleyhinde yapmadık bırakmadığını fakat artık Yunanlıların nazardan düştüğünü, Amerika’nın vahim karışıklıklar geçirmekte olduğunu ve Wilson’un kendi görüşleri olarak ortaya attığı Milletler Cemiyeti ve milliyet prensiplerini Amerika bile kabul etmediğini, Ruslara gelince biz artık Denikin’e dedik ki: “Biz işe karışmıyoruz. Gidin Bolşeviklerle anlaşın. Rusların on seneden evvel kendilerini toplamaları gayri mümkündür. Birçok ufak hükümetler teşekkül edecek fakat neticede yine birleşecekler zannediyoruz.” [xxi]

Bu görüşler Mustafa Kemal’in Sivas Kongresi sonrasında sahip olduğu görüşlerle örtüşmektedir: “Düşmanlarımızdan büyük devletlerin üzerimize ordular sevkine yeni baştan bir mücadeleye girmelerine bugünkü dahili ve askeri vaziyetleri asla müsait değildir. Bundan emin olmak lazımdır. Bizim mukavemetimize karşı ellerinde kullanacakları yegâne kuvvet, yegâne silah Yunan Ordusudur. Bir taraftan birkaç ay Gerilla muharebesiyle düşmanı işgal eder, diğer taraftan da yeni baştan ordumuzun tanzim ve takviye ile muntazam bir cephe teşkil edersek biraz geç de olsa Yunan ordusunun behemmal hakkından geliriz.” [xxii]

Laz çeteleri 10 Ağustos 1919'da 200 Gurka'ya [\[xxiii\]](#) komuta eden İngiliz yüzbaşı Hurst'u ayakkabılarına varıncaya kadar soyarlar. Bu da ateşkes döneminde bölgedeki İngiliz etkinliğini göstermesi bakımından ilginçtir.

Enver'in olası yenilgide direniş odağı olarak kendine ayırdığı hiç darbe yememiş Kafkaslarda sakladığı 1919 Mayıs ayı başlarında yeniden oluşturularak Kazım Karabekir'in komutanlığını devraldığı eski IX. Ordu, yeni XV. Kolordu'nun silahsızlandırılması için gönderilen Yarbay Rawlinson'a takviye olarak gönderilen birlik: 2 istihbarat subayı, 2 tercüman, 8 at, 2 katır, 1 doktor, tıbbi malzeme, 2 asteğmen ve 20 erden oluşan küçük bir kuvvettir. bu küçük birliğin 30.000 kişilik kolorduyu silahsızlandıracağı düşünülemez. Bu örnekler Kolonyal güç İngilterenin ciddiyetini, tutumunu ve yönelimini yeterince açıklayıcıdır

Rawlinson hatıratında, Kazım Karabekir Paşa'nın kendisini çok iyi karşıladığını, kendisinin yokluğunda bu bölgede gerçekleşen olayları anlattığını, kendisinin de Avrupa'daki son haberleri ona aktardığını yazar. [\[xxiv\]](#) Görüşmede Rawlinson, Kazım Karabekir'e Lord Curzon'un İngiltere Hükümeti adına Mustafa Kemal'e gönderdiği mesajını iletir. Lord Curzon mesajında;

İngiltere'de pek kuvvetli partilerin Türkiye'nin varlığının korunmasına ve bağımsızlığının sağlanmasına kuvvetle taraftar olduklarını... İngiliz hükümetinin de bunu kabul ettiğini, diğer devletlerin Türkiye'yi taksim etmesi arzusuna İngiltere'nin müsaade etmeyeceğini, İngiliz kamuoyunun artık Yunanlılar aleyhine döndüğünü ve Yunanlıları İzmir'den çıkaracaklarını, Ermenilerin Anadolu topraklarında bir hükümet kurmalarının mümkün olmadığını belirtmiş ve İngiltere'nin Türkiye'nin varlığının korunmasına, bağımsızlığının teminine ve ekonomik gelişmesine çalışacağını, [\[xxv\]](#) taahhüt etmiştir.

Dönemin kolonyalist süper gücü İngiltere Mayıs 1919 'da İzmir'e çıkan güç yerine Samsun'a çıkan gücü tercih etmeye başlar...

Bir Dönüm Noktası:

Kasım 1919'da Kızıl Ordu nihai zaferini kazanarak Beyaz Orduyu Karadeniz'e sürmüştür. Bu, Beyaz Ordu dolayısıyla kolonyal güç İngiltere'nin Kafkaslarda yenilmesidir. Kafkaslarda yeni bir denge oluşmuştur.

Döneme ilişkin bir diğer önemli husus da Kasım 1919'da Yunanlıların durdurulmalarıdır. Daha ileri gitmemeleri bildirilmiş, Milne hattı çizilerek Yunanlılar durdurulmuştur. Yunanlılara desteğin kaldırıldığı ve işgal ettikleri yerlerden çıkarılmaları da Curzon'un mesajında Mustafa Kemal'e iletilir:

"En mühim mesele İzmir'dir. Antalya ve Adana bunun yanında hiçtir. Ve İzmir'in tahliyesiyle oraları da kat'iyen ve suhuletle tahliye olunur. İzmir için ısrar edenler çoksa da Yunanlıların ne parası ne adamı var. Biz de bütün kuvvetlerimizi artık çektik. İngiltere kamuoyu Yunanlıların aleyhine dönmüştür. Nasıl olsa İzmir'den çıkartılacaklardır. Ermenilere gelince, değil sizin tarafa geçmek, daha öbür tarafta bile tutunamıyorlar. Ben bizzat gördüğümü hükümetime anlattım, Ermenilerin esasen bir hükümet teşkil etmeleri müşkil. Aras nehrinin güneyine ise kat'iyen hâkim olamadılar. Ben hududun dağlardan değil Aras nehrinden geçmesini teklif ettim ve zannediyorum ki böyle de olacak. Bilmem bulunmadığım sürede bu herifler ne yaptı?" [\[xxvi\]](#)

Milne hattının çizilerek kolonyal güçlerin Türk -Yunan savaşında tarafsızlığın ilanı bir dönüm noktasıdır. İngilizlerin tercihi artık Kemal'den yanadır. Ayrıca bu tarafsızlık Curzon'un mesajında Kemalistlerin Misak-i Millisi (ulusal and) kabul edilerek iletilmektedir.

"Sureti kat'iyede söylerim ki Pontus filân yoktur. (abç) Rumların ne şarlatan millet olduklarını bilirsiniz. Bizim Başvekil büyük zenginlerden biri ile mülakatta Türkiye'deki güçsüz hükümetin son bulmasını görmek isteriz dediğini sizin bazı gazeteler yanlış anlaşılmayla zayıf Türkiye'nin nihayet bulması gibi yazdılar. Kat'iyen böyle olmadığını

düzeltilmesini de başvekil özellikle söylemiştir. Herhalde emin olunuz İngilizler size iktisaden büyük yararlıklar yapacaklar.” [\[xxvii\]](#)

Bu tarihten sonra cereyan eden olaylar, sadece Mustafa Kemal’i güçlendiren operasyonlardır. [\[xxviii\]](#)

Barış Konferansı:

Curzon Rawlinson’la iletmiş mesajında yaptığı vurgu önemlidir, Barışı Mustafa Kemal ile yapmak istemekte ancak arada küçük pürüzler vardır: “Türkiye’de şimdiye kadar kuvvetli bir hükümet göremediğimizden sulh gayri mümkün oldu. Mevcut hükümette [İstanbul] dahi bir kuvvet görmüyoruz. Millet in itimadına mazhar olan M. Kemâl Paşa’nın da Sulh Konferansında bulunmasını veya barış kararlarına mutabık kalmasını lüzumlu görüyoruz,” [\[xxix\]](#) sözleri önemlidir. Ancak Lord Curzon mesajında, Yalnız endişe edilen nokta birçok fedakârlık ihtiyarından sonra Türkiye’nin yine bir gün İngiltere’nin düşmanları tarafına geçivermesidir. İşte bu endişe dolayısıyla İngiltere Türkiye dâhilinde hakiki İngiliz dostu olacak simalarla anlaşmak istiyor. Bunların da tabii Türk milletine nüfuzu olan zevat olması lâzımdır. Yoksa şimdiye kadar gördüğümüz hükümet erkânı gibi İstanbul’dan hariç mahallerle alâka ve kudreti olmayan insanlar değil. [\[xxx\]](#) Tüm gücün Mustafa Kemal’in elinde toplanmasına ve tek adamlığa doğru bir süreçte İngilizlerin eylemleri bunu perçinleyici işlev görecektir.

İzmir İktisat Kongresi: Kemalistlerin Kolonyal Güce Sadakat Yemini

Curzon haklı olarak, birçok fedakârlığa katlandıktan sonra, Türkiye’nin yine bir gün İngiltere’nin düşmanları tarafına geçivermesinden endişe duyduklarını ifade ederek, bu endişe dolayısıyla İngiltere’nin Türkiye içerisinde hakiki İngiliz dostu olacak kişilerle anlaşmak istediğini, bunların da tabii Türk milletine nüfuzu olan şahıslar olması gerektiğini, sözüne sadık ve millet namına yapılacak iyiliğe mukabil vakti fırsatta İngiliz aleyhtarlığı

yapmayacak kimselerden “teminat” almak<sup>[xxxix]</sup> istediklerini<sup>[xxxix]</sup> belirtir.<sup>[xxxix]</sup> Bu teminat 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat kongresinde verilmiştir. Kongreyi kolonyalizme sadakat yemini olarak okumalıyız. Bir başka açıdan da Lozan’da Türkiye Cumhuriyeti’nin “kuruluşu”nu, “[S]avaş sonrasının yeni dünya düzeninde zayıflamış pazarlara göre güçlü ulusal özelliği olan pazarların tercih edilir olduğu”<sup>[xxxiv]</sup> bir anlayışın eseri olduğunu da söyleyebiliriz. Bu bakımdan da T”C” kolonyalizmin çıkarlarına uygundur.

Lozan: Boğazlara Sadık Vasal’ın Görevlendirilmesi: T “C”<sup>[xxxv]</sup>

İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiseri John de Robeck’in 15 Ağustos 1921 günlü ifadesinde: “Bunun [Sovyet-İngiliz yumuşamasının] , Türkiye’de bir çözümü beraberinde getirecek uygun bir an olduğunu kavramak durumundayız ve İmparatorluğumuzla Rusya arasında bir tampon oluşturmak bizim için bir hayati önemdedir.”<sup>[xxxvi]</sup> Tampon bir devlet olarak Türkiye, İngiliz çıkarlarına uygundur. Lozan’la birlikte, “Türkiye iki rakip güç arasında tampon olarak kalabilir ve böylece ulusal varlığını kurtarabilirdi... Sonunda, Türkiye’nin bağımsızlığı kuzeyde Rusya ve güneydeki Büyük Britanya arasında ne kadar mümkünse o kadar emniyetle sağlandı”<sup>[xxxvii]</sup>

Bu bakımdan iki zıt dünya arasında tampon bölge olarak T”C”nin yaratıldığını varsaymak yanlış olmayacaktır. Kolonyalizmin yüksek temsilcisi T”C”nin kuruluşunu kendileri için hayati önemde görmektedirler. Lozan aslında bu durumun tescil edilmesidir. Boğazların vasalı günümüze kadar işlevinde en küçük bir sapma göstermeyerek, bir gün bile aksatmadan sadakatle kolonyalizme hizmet eder. Bu arada efendilerin değişmesi vasalın durumunu ve görevini etkilememektedir.

Lozan’da verilen sadık vasallık görevi karşılığında kurucu unsurlarca insanlığa karşı işlenen suçlar unutulur. Soykırım suçluları garip bir tecelli gereği Rawlinson <sup>[xxxviii]</sup> ile takas edilerek yeni T”C”nin kurucuları aklanır. Bunun işareti de 1919 sonunda gönderilen Lord

Curzon'un ayrıntılı mesajında bulunmaktadır.

Kemalistlerin istediği etnik temizliğin gerçekleştirilmesi ve etnik homojenliğin sağlanmasına destek verileceği Rawlinson tarafından küstah bir tavırla bildirilmiştir: Sulh olunca İslâmları dâhile alınız Hıristiyanları da def edin gitsinler. [xxxix] (abç) Mübadele adı altında bu istek de Lozan'da gerçekleşerek, Coğrafyanın kadim Hıristiyan halkları tarihsel topraklarından kazınması tescil edilmiştir.

İngiliz Kralı VIII. Edward'ın 1936 yılının Eylül ayında gerçekleşen Türkiye ziyareti sırasındaki T.C. yöneticilerin verdiği fotoğraf bu minnetin gereğidir diyebiliriz. Kralın T:C.ziyareti müstemlekenin teftişi gibidir. T:C: yöneticilerinin görüntüsü tam da vasala denk gelir.

Tarihsel kronolojide de görüldüğü gibi Kolonyal güçlerin Pontos diye bir sorunları yoktur real politik'e Pontos Halkı kurban edilmiştir. Bu bakımdan Batı'nın Pontos halkına bir bocu bulunmakmatdır. İnsanlığın günümüzde ulaştığı değerler doğrultusunda Pontos Halkına olan borç yerine getirilmeli Kolonyal güçlerin Pontos soykırımında ve tarihsel topraklarından kazınma sürecindeki sorumluluk kabul edilerek gereği yerine getirilmelidir.

Dipnotlar:

[i] 11 Ağustos 1915 tarihli Kararname ile yetimlerin ve kimsesiz kalan Hıristiyan kadınların müslümanlığa döndürülüp eş olarak alındığında bunların anne ve babalarından kalan gayrimenkulleri alma hakkı verilmiştir. bu bir anlamda öldür, karısını kızını al çocuğunu boğaz tokluğuna çalıştır, malı mülkü de senindir! demekten başka bir şey değildir. Tehcir konvoylarından zengin kişilerin mirasçılarının seçilip konvoylardan ayrılması ve kaçırılması bunlara miras kalan mallara el koyma gayretinden başka bir şey değildir. Bu tamim aynı zamanda erkeklerin imha edildiğinin de ifadesidir. BOA/ DH.ŞFR nr.54/A-382 Bu uygulamayla bile sürgün soykırımın bir parçası ve 1948 cenevre konvansiyonunca

tanımlandığı şekliyle soykırımdır.

[ii] Henry Morghenthau, Büyükelçi Morghenthau'nun Öyküsü, Çev.Attila Tuygan, Belge, 2005, s 238

[iii] Joseph Pomiankowski, Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü, Çev. Kemal Turan, 2003, s 142.

[iv] Bahaaddin Şakir: Teşkilâtı Mahsusa Şefi, 1922 yılında Trabzon Valisi Cemal Azmi ile birlikte, Arşavir Şirakyan (1900-1973) ve Aram Yerkanyan (1898-1934) tarafından Berlin'de öldürülmüştür.

[v] Stefanos Yerasimos, Milliyetler ve Sınırlar, Çev. Şirin Tekeli, İletişim 2010, s 357

[vi] *Wien Haus-, Hof- und Staatsarchiv, PA, Türkei XII, Liasse 467 LIV, Griechenverfolgungen in der Türkei 1916- 1918, ZI. 97/pol., Konstantinopel (19.1.1916), (2.1.1917).*

<http://www.greekgenocide.net/index.php/overview/documentation/311-the-samsun-deportations-1916-17-and-1921> (27.12.2015)

[vii] *Wien Haus-, Hof- und Staatsarchiv, PA, Türkei XII, Liasse 467 LIV, Nr.6/P., Konstantinopel (20.1.1917)* <http://www.greekgenocide.net> (aynı yerde)

[viii] Ukraynalı Devrimci Lider Frunze'nin Türkiye Anıları, Çev.Ahmet Ekeş, Cem Y.1978.... s 107

[ix] Sürgün bölgelerinde hiç akrabası olmayan ailelerin var olması düşündürücüdür. Bunların geçmişlerinin araştırılması bizleri yeni bilgilerle ve trajedilerle karşı karşıya bırakacaktır.

[x] İngiliz aristokrasisinden bir aileye mensup olan Yarbay Rawlinson, General Sir Henry Rawlinson'un kardeşi olup İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un yeğeni ile evlidir. A. Rawlinson'un hatıraları, "Adventures in the Near East (1918-1922)" başlığıyla 1924 yılında Londra'da yayınlamıştır. (Rawlinson, A., Adventures in the Near East (1918-1922), Andrew Melrose Ltd., London&New York, 1924)

[xi] Kazım Karabekir, İstiklal Harbimiz, Türkiye Yayınevi 1960, s 92.

[xii] K. Karabekir... age s.94

[xiii] Rawlinson, A., Adventures in the Near East (1918-1922), Andrew Melrose Ltd., London&New York, 1924, s.227. Aktaran: Sinan Tavukçu, İngilizler ve Erzurum kongresi. <http://www.haber10.com/makale/29546/> son giriş: 26.12.2012. Rawlinson'un hatıratına dair verilen referansların tamamı Sinan Tavukçu'nun bu çalışmasından alınmıştır.

[xiv] Rawlinson age s 189.

[xv] Rawlinson, age 227

[xvi] Rawlinson , age 231-232

[xvii] Karabekir, age 105

[xviii] Karabekir ... age 128-129

[xix] Rawlinson, s 249

[xx] Karabekir, age s.409-410

[xxi] Karabekir age 415-417

[xxii] Rasim Başara, Kıymetli Bir Hatıra, Tasviri Efkar,29 Ekim 1943

[xxiii] Gurka, dönemin İngiliz sömürgesi hindistan'dan getirilen askerler

[xxiv] Rawlinson s 282-286

[xxv] Karabekir age s. 415

[xxvi] Karabekir , age s. 416

[xxvii] Karabekir, age s . 416

[xxviii] Rauf Orbay Mustafa Kemal'in İngiliz siyasetine ilişkin sözlerini anlamlandırma:  
"daha iki hafta evvel, İstanbul'a gelişimin üçüncü günü, gazetecilerin, Mondros mütarekesi hakkındaki sualini cevaplandıran Mustafa Kemal Paşa da aynı inançla İngilizlerin Osmanlı milletinin hürriyetine ve devletimizin istiklaline riayette gösterdikleri hürmet ve insaniyet karşısında yalnız benim değil, bütün Osmanlı milletinin İngilizlerden daha hayırlı bir dost olmayacağı kanaatiyle mütehassis olmaları pek tabiidir demiş olmasını şimdi nasıl izah edeceğimi bilemiyordum." Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni, Cilt 1 Emre Y.1993, s 227-228.

[xxix] Karabekir, age s 415

[xxx] Karabekir, age s 415

[xxxi] Karabekir güvenceyi şu sözlerle ifade eder: Türkiye'yi kazanırsanız bizim bir kaç zabıt ve ulemamızdan mürekkep bir hey'et, sizin yüz bin kişinizin söz dinletemediği yerlerde

sükûnet yapar. Tabii aksi de aynı kuvvetle. Endişenize gelince iyi biliniz ki evvela Alman dostluğu mahdut olan ve bugün mevcut olmayan şahsiyetlerin tesiri idi. Bugün milletimizin müdrük gayri müdrük her ferdi İngiliz dostluğu taraftarıdır. [1936 yılında İngiliz Kralı VIII. Edward'ın İstanbul ziyareti anlamlıdır. Devlet ve Basın Kral'ın Ziyareti bir sömürgeyi ziyaret düzeyinde algıladıkları dönemin basınından izlenebilir. 1936 yılının Eylül ayında gerçekleşen bu ziyaret, ülkemizde ve dünyada büyük yankı uyandırmış, yerli ve yabancı basın tarafından ilgiyle takip edilmişti.] Karabekir'in İzmir İktisat Kongresinin başkanı olması da bu açıdan boş olmasa gerek.

[xxxii] Karabekir, age, s 417

[xxxiii] Lord Curzon, Rawlinson aracılığıyla, anlaşmayı umduğu Mustafa Kemal'in hilâfetle hükümdarlığı ayırma, cumhuriyete geçme ve merkezi hükümetin İstanbul'dan başka mahalle nakli hususundaki görüşlerini de merak etmektedir. Ona göre, Rumeli'den çekilen Türkiye artık bir Asya hükümeti olduğundan Anadolu'nun İstanbul'dan idaresi ve ilerletilmesi mümkün değildir. Başkentini İstanbul'dan Anadolu'ya nakli gereklidir. Buradan milli sır'ın da bir efsaneden ibaret olduğunu anlıyoruz. Yeni T"C" İngilizlerin kafasında 1919 da şekillendirilmiştir.

[xxxiv] Tolga Ersoy, Lozan Bir Antiemperyalizm Masalı Nasıl Yazıldı, Sorun Y. 2004 s.148

[xxxv] Lozan antlaşması ile yürürlüğe giren antlaşmalardan bir de Boğazların usulü idaresine dair mukavelenamedir.

[xxxvi] Bülent Gökay, Emperyalizm ile Bolşevizm Arasında Türkiye Çev. Sermet Yalçın Agora Kitaplığı 2006 s 153

[xxxvii] Bülent Gökay, age, s 229

[\[xxxviii\]](#) Rawlinson son ana kadar refakatçilik görevini aksatmaz. Kolonyalizmin çıkarlarını büyük bir başarı ile empoze etmiştir. İngiltere'ye dönüşünde sör unvanı ile mükâfatlandırılır.

[\[xxxix\]](#) Karabekir, age s 416